

Spesielle miljøtiltak i Landbruket – SMIL

Retningslinjer for prioritering av søknader om tilskudd
i Hustadvika kommune 2026-2029

Innhold

1. Formål med lokale retningslinjer	3
2. SMIL og bakgrunn	5
Bakgrunn	5
Utfordringer i Hustadvika kommune.....	5
Kulturlandskap og biologisk mangfold.....	6
Tiltak mot forurensning – avrenning til vassdrag/kyst og utslipp til luft	6
3. Prioriteringer og tilskuddssatser	7
4. Søknad og behandling	11
Relaterte dokumenter	12

1. Formål med lokale retningslinjer

Forvaltningen av tilskudd til miljøtiltak i jordbruket er delegert til kommunene. Formålet med dette er å styrke det lokale selvstyret og gi kommunene bedre mulighet til å se landbrukspolitikken i sammenheng med andre samfunnsoppgaver.

Tildeling av midler skal skje i samsvar med gjeldende forskrift og tilhørende rundskriv fra Landbruksdirektoratet. Kommunen skal likevel fastsette lokale retningslinjer som legger føringer for prioritering av søknader, basert på lokale miljøforhold og landbruksfaglige behov. Retningslinjene skal utarbeides i samarbeid med næringsorganisasjonene i landbruket og med Statsforvalteren.

Lokale retningslinjer skal ikke innskrenke eller utvide forskriftens formål, virkeområde eller vilkår. Retningslinjene skal revideres hvert fjerde år, eller oftere dersom det er behov for det.

Hva er tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)?

Formålet med SMIL-ordningen er å fremme natur- og kulturminneverdier i jordbrukets kulturlandskap og å redusere forurensning fra jordbruksdrift.

Ordningen er regulert av *Forskrift om spesielle miljøtiltak i jordbruket* (SMIL-forskriften), og gir et *engangstilskudd* til tiltak som går utover det som kan forventes gjennom ordinær drift.

Ordningen skal bidra til at det blir gjennomført miljøtiltak utover det som kan forventes gjennom vanlig jordbruksdrift. Med miljøtiltak menes tiltak som skal ivareta natur- og kulturminneverdier og/eller redusere forurensning. Å følge lovpålagte krav som gjelder kulturlandskap eller forurensning, regnes som en del av den ordinære jordbruksdriften, og skal ikke prioriteres for SMIL-tilskudd. Kommunen må vurdere hvilke miljøverdier, som normalt ivaretas gjennom vanlig drift, og hvilke miljøverdier som skal omfattes av denne ordningen.

Eksempler på tiltak omfattet av ordningen:

- Planleggings- og tilretteleggingstiltak
- Kulturlandskapstiltak
- Forurensningstiltak

Når det er behov for varig skjøtsel etter gjennomførte tiltak, kan årlige tilskudd gjennom regionalt miljøprogram (RMP) være aktuelle. Tiltak knyttet til drenering skal vurderes etter egen forskrift om drenering av jordbruksjord.

Hvem kan søke?

For å motta SMIL-tilskudd må det være aktiv jordbruksdrift på eiendommen som gir rett til produksjonstilskudd.

Søker kan være:

- Eier av landbrukseiendommen
- Leietaker av areal som gir grunnlag for produksjonstilskudd
- Privatperson eller foretak (foretak må være registrert i Enhetsregisteret)

Søker må oppfylle krav i gjeldende gjødselbrukforskrift, inkludert bestemmelser om håndtering av plantevernmidler. Tiltak må gjennomføres på eiendom der det drives tilskudds berettiget jordbruksproduksjon.

Det skal foreligge kart over jordbruksareal søker disponerer, samt arealer som er relevante for drift og tiltak. Miljøverdier som kulturminner, biologisk viktige områder og erosjonsutsatte arealer skal beskrives og kartfestes. Ved bortleie av areal skal søker kunne dokumentere at vilkårene er oppfylt.

Andre vilkår og prioriteringer

- Tiltak på aktive landbrukseiendommer prioriteres, men tiltak med størst miljøeffekt vurderes høyest
- Eiendomme uten egen drift kan søke dersom arealet er i aktiv drift
- Leietaker kan søke med skriftlig samtykke fra eier
- Tiltak som er startet eller gjennomført før vedtak gis, godkjennes normalt ikke
- Det gis som hovedregel ikke tilskudd til inngjerding eller andre tiltak på fulldyrket jord
- Etablering av beite i skog og utmark som ikke kan regnes som gammel kulturmark faller utenfor ordningen
- Tiltak som ikke er direkte knyttet til jordbruksdrift kan få lavere prioritet
- Kart og nødvendig dokumentasjon (inkludert bilder) skal legges ved
- Tilskudd beregnes ut fra godkjent kostnadsoverslag
- Frist for gjennomføring er tre år fra tilskuddet ble innvilget, med mulighet for forlengelse etter søknad
- Kommunen kan fastsette kortere gjennomføringsfrist for mindre tiltak

Hvor søker man?

Det anbefales å bruke elektronisk søknadsskjema via Landbruksdirektoratet:

www.landbruksdirektoratet.no **Tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)**

Søknaden må være fullstendig og vedlagt nødvendig dokumentasjon. Kommunen kan be om ytterligere dokumentasjon ved behov.

Søknadsfrist: 1. april.

Søknader som sendes innen fristen prioriteres. Søknader mottatt etter frist behandles dersom kommunen har midler igjen.

2. SMIL og bakgrunn

Bakgrunn

Hustadvika er en landbrukskommune med om lag 80 000–90 000 dekar jordbruksareal i aktiv drift og flere hundre landbrukseiendommer. Landbruket utgjør en viktig næring i en kommune med rundt 14 000 innbyggere, og er en sentral del av både bosettingsmønsteret og den lokale næringsstrukturen.

Utviklingen i Hustadvika følger nasjonale og regionale trender, der strukturrasjonalisering har ført til færre, men større og mer driftsmessig robuste bruk. Antallet aktive jordbruksforetak har gått ned, samtidig som gjennomsnittlig bruksstørrelse har økt. Dette medfører større behov for effektiv drift, mer bruk av leiejord og økt samarbeid mellom foretak.

Melkeproduksjon har en særlig viktig rolle i kommunen, både i større og mindre driftsformer. Husdyrholdet er variert, med betydelig kjøttproduksjon og et omfattende sauehold. Det har også vært en økning i ammekuproduksjon, i tråd med regionale mål om å styrke grovfôrbaserte produksjoner. Mange foretak kombinerer tradisjonell jordbruksdrift med deltidsarbeid eller ulike tilleggsnæringer, noe som bidrar til et allsidig og robust landbruk.

Utfordringer i Hustadvika kommune

Hustadvika har store variasjoner i naturgrunnlag og driftsforhold. I ytre deler av kommunen finner man flatere jordbruksarealer og et værhardt kystlandskap, med flere verdifulle lokaliteter av kystlynghei og utfordringer knyttet til våte jorder og mangelfull drenering. I indre deler av kommunen er terrenget brattere og mer krevende. Ulike driftsforhold gir ulike behov, og gjør prioritering av tiltak innen SMIL ordningen mer sammensatt.

En av de største felles utfordringene i kommunen er gjengroing av jordbruksarealer. Strukturutviklingen har bidratt til mer intensiv drift av større sammenhengende arealer, mens små og mindre rasjonelle teiger i økende grad blir liggende brakk. Flere av disse arealene høstes ikke lenger og står i fare for å gro igjen, noe som truer både jordbruksressurser, kulturlandskapsverdier og biologisk mangfold. Det er derfor behov for målrettede tiltak for å motvirke denne utviklingen.

Mangelfull hydroteknikk er en annen sentral utfordring. Tette eller igjengrodde grøfter og kanaler gir dårlig vannhåndtering, redusert jordkvalitet og økt risiko for erosjon og næringsavrenning. Tiltak som opprensning av bytekanaler og etablering av fangdammer er viktige for å redusere miljøbelastning og forbedre vannmiljøet i sårbare vassdrag.

Kravene til klima og miljøtilpasning i jordbruket øker, både nasjonalt og internasjonalt. Dette understreker behovet for at SMIL midlene rettes mot tiltak som reduserer forurensning, styrker driftsgrunnlaget og bidrar til et mer miljørobust landbruk i Hustadvika.

Kulturlandskap og biologisk mangfold

Kulturlandskapet i Hustadvika er formet gjennom generasjoner gjennom samspillet mellom mennesker, dyr og natur. Når aktiv drift, slått eller beiting opphører, skjer gjengroing raskt. Tap av åpent kulturlandskap påvirker både naturverdier og det helhetlige landskapsbildet.

Tiltak i kulturlandskapet skal bidra til å bevare kunnskap, opplevelse og bruksverdier gjennom skjøtsel, utbedring og istandsetting av kulturlandskapselementer. Aktiv landbruksdrift er en forutsetning for å holde arealene i hevd. Biologisk mangfold – inkludert sjeldne og rødlistede arter – er ofte avhengig av tilpasset beiting eller slått, og pollinerende insekter trenger god tilgang på blomstrende vegetasjon.

Restaurering av gammel slåtte og beitemark omfattes av SMIL ordningen. Slåtteenger kan ivaretas gjennom sen slått, bruk av lett utstyr, hesjing eller bakketørking, som igjen kan gi grunnlag for regionale miljøtilskudd. Det samme gjelder skjøtsel og beiting av kystlynghei, som er en truet naturtype og som finnes flere steder i kommunen.

Gamle beiter skjøttes best ved aktiv beiting. Krav til dyrevelferd gjør at det er behov for gode, tilgjengelige beiteområder, som ofte forutsetter rydding og inngjerding. For å hindre videre gjengroing er det behov for flere beitedyr både i innmark og utmark.

Tiltak for tilgjengelighet og ferdsel i kulturlandskapet kan også være aktuelle, eksempelvis rydding av gamle stier, etablering av nye ferdselsårer, utsiktspunkt, grunder, skilting og rasteplasser. Slike tiltak gir økt bruk og lokal trivsel, og egner seg ofte som samarbeidsprosjekter mellom flere aktører.

Tiltak mot forurensning – avrenning til vassdrag/kyst og utslipp til luft

Bruk av tyngre maskiner og større nedbørsmengder har økt behovet for gode hydrotekniske løsninger. SMIL midler skal i hovedsak benyttes til utbedring av skader på eksisterende anlegg som påvirker erosjon, avrenning eller vannhåndtering. Ordinær drenering og avskjæringsgrøfter behandles gjennom egen ordning for drenering av jordbruksjord.

SMIL midler kan også brukes til endrede driftsløsninger og bygningsmessige tiltak, som etablering av oppsamlings og renseanlegg, drenering og tilrettelegging av rundballplasser, håndtering av avrenning fra utefôring, eller tiltak som tak over gjødsellager for å redusere ammoniakktap og avrenning

Målsetting ved bruk av midlene

- Støtte bærekraftig og robust jordbruksdrift
- Motvirke gjengroing og tap av biologisk mangfold
- Styrke beitebruk og skjøtsel av verdifulle naturtyper
- Redusere risiko for erosjon og overflateavrenning til sårbare vassdrag
- Hindre forurensning knyttet til arealbruk, fôr- og gjødsellagring
- Ta vare på viktige kulturminner og kulturmiljøer knyttet til jordbruk
- Legge til rette for ferdsel og opplevelser i kulturlandskapet

3. Prioriteringer og tilskuddssatser

SMIL midler skal brukes til tiltak som går ut over vanlig jordbruksdrift, og som bidrar til å redusere forurensning eller ta vare på kulturlandskap og biologisk mangfold. Tilskudd kan gis til tiltak etter forskriftens §§ 4 og 5.

Overordnede prioriteringer

Hustadvika kommune prioriterer SMIL midlene i følgende rekkefølge:

1. **Tiltak som reduserer forurensning**, særlig fangdammer/slambasseng og hydrotekniske anlegg. Fellesanlegg prioriteres foran enkeltanlegg.
2. **Tak over gjødsellager** og andre tiltak som reduserer utslipp til luft.
3. **Tiltak i områder med særlig høy biologisk verdi**, som naturbeitemark, kystlynghei og slåttemark.
4. **Verneverdige bygninger (ikke fredet)**, dersom det samme år kommer få søknader innen høyere prioriterte kategorier.

Prioritering mellom tiltaksgrupper

Tiltak vurderes innenfor følgende tiltaksgrupper:

1. Forurensningstiltak
2. Kulturlandskapstiltak
3. Planleggings- og tilretteleggingstiltak
4. Fellestiltak

Tilskuddssatser etter tiltaksgrupper

Forurensningstiltak

Tiltak skal gå utover vanlig drift og bidra til redusert avrenning, erosjon eller utslipp.

Hydrotekniske tiltak – inntil 70 % tilskudd

Omfatter blant annet:

- Terrengforming for bedre vannledning
- Åpning av kanaler som erstatter gamle lukkede avløp
- Bytte av kanaler/stikkrenner
- Fangdammer

Fangdammer og våtmarker – inntil 70 %

Til etablering eller utbedring av anlegg som styrker naturlig rensing i vassdrag.

Andre forurensningstiltak – vurderes særskilt

Eksempler:

- Oppsamlings- og renseanlegg
- Lagerplass med drenering for rundballer
- Tiltak som håndterer avrenning fra utefôring

Kulturlandskapstiltak

Tiltak skal gå utover det som kan forventes gjennom ordinær drift.

Biologisk mangfold – inntil 50 %

Eksempler:

- Restaurering av naturbeitemark og gammel slåtteeng
- Etablering og rensing av gårdsdammer
- Skjøtsel av buffersoner for pollinerende insekter
- Fjerning av fremmede, invasive arter

Gammel kulturmark – inntil 50 %

Tiltak som hindrer gjengroing, særlig i tidligere beite- og slåtteområder.

Tilgjengelighet og opplevelseskvalitet – inntil 50 %

Tiltak som fremmer ferdsel og opplevelse:

- Stier
- Utsiktspunkt
- Skilting
- Rasteplasser

Kulturminner og kulturmiljø – inntil 50 %

Gjelder kulturminner og kulturmiljøer som er knyttet til jordbruksdrift, og hvor tiltaket bidrar til å bevare et helhetlig gårds- eller setermiljø. Her inngår også mindre bygninger som er en del av et slikt helhetlig miljø.

Tiltak skal gjennomføres etter antikvariske metoder og prinsipper, jf. Rundskriv 2021/18 § 5. Dette innebærer blant annet:

- Bevaring av opprinnelige og autentiske elementer
- Minst mulig inngrep og endringer
- Bruk av tradisjonelle materialer og håndverksteknikker

Merk: Denne kategorien brukes når bygningen eller strukturen har verdi som del av et kulturmiljø, og ikke som enkeltstående bygg.

Verneverdige bygninger (ikke fredet) – inntil 20 %

Gjelder enkeltstående verneverdige bygninger (ikke fredet) som ikke omfattes av kategorien kulturminner og kulturmiljø.

- Bygningen må benyttes i aktiv landbruksdrift
- Det gis kun tilskudd til utvendige tiltak
- Tiltak skal følge antikvariske metoder og prinsipper, jf. Rundskriv 2021/18 § 5

Merk: Denne kategorien brukes når tiltaket gjelder selve bygningen, og ikke bevaring av et større kulturmiljø.

Planleggings- og tilretteleggingstiltak

Inntil 40 % tilskudd

Det kan innvilges tilskudd til prosjekter som leder fram til planer for konkrete tiltak som nevnt i § 5. Tilskudd innvilges på grunnlag av godkjente kostnadsoverslag ved planlegging, organisering og prosjektarbeid. Det ytes engangstilskudd med inntil 100% av godkjent kostnadsoverslag.

Formålet med slike prosjekter er å legge forholdene til rette for større helhetlige miljøprosjekter over større områder, for eksempel knyttet til et vassdrag eller ei grend. Slike planleggings- og tilretteleggingsprosjekter bør lede fram til gode og konkrete kulturlandskaps- og forurensningstiltak.

Innvilging av tilskudd

Søknader behandles av landbrukskontoret. Ved tildeling vektlegges:

- Om tiltaket oppfyller prioriterte miljømål
- Om tiltaket er fellesprosjekt eller enkeltprosjekt
- Verdi for biologisk mangfold og kulturlandskap
- Om tiltaket går utover vanlig drift
- Om tiltaket reduserer erosjon, avrenning eller annen forurensning
- Verneverdi i området
- Om søknaden gir tilstrekkelig og tydelig informasjon (arbeidsomfang, kostnader, tidsplan)

Forholdet til annet lovverk

Innvilging av tilskudd etter SMIL ordningen innebærer ikke at tiltaket er godkjent etter annet lovverk.

Søker er selv ansvarlig for å sette seg inn i relevant regelverk og for å innhente nødvendige tillatelser fra rette myndigheter før tiltaket gjennomføres.

Dette kan blant annet gjelde krav etter:

- Plan- og bygningsloven
- Kulturminneloven
- Naturmangfoldloven
- Vassressursloven
- Forurensningsforskriften

Eventuelle kostnader eller konsekvenser knyttet til manglende tillatelser påvirker ikke kommunens tilskuddsbehandling.

Tilskuddssatser

Tiltak	Tilskuddssats	Kommentarer
Forurensingstiltak		
Hydrotekniske anlegg, miljøtiltak	Inntil 70% av godkjent kostnadsoverslag	
Tak, gjødsellager	Inntil Kr 200 000,-	
Planlegging- og tilretteleggingstiltak	Inntil 70% av godkjent kostnadsoverslag Inntil Kr 100 000,-	
Kulturlandskapstiltak:		
Verdifulle jordbruksarealer	Inntil 50% av godkjent kostnadsoverslag	Vegetasjonsrydding og gjerdning på arealer med gammel kulturmark og biologisk mangfold
Biologisk mangfold	Særskilte tiltak biologisk mangfold inntil 50% av godkjent kostnadsoverslag	Tiltak for ville pollinerende insekter og truet natur vektlegges
Kulturminner og kulturmiljøer	Inntil 50 % av godkjent kostnadsoverslag Inntil Kr 150 000,-	Her inngår mindre bygninger på gårdsbruk som er en del av et helhetlig gårdstun/setertun
Tilrettelegging for tilgjengelighet/opplevelseskvalitet	Inntil 50 % av godkjent kostnadsoverslag	For slike tiltak bør det inngås samarbeidsavtaler med lag og organisasjoner som kan gå inn med dugnad
Verneverdige bygninger	Inntil 20 % av godkjent kostnadsoverslag	Tilskudd gis kun til utvendig tiltak.

Egeninnsats godkjennes med følgende timesatser:

Type arbeid	Sats
Eget arbeid	Kr/t 400,-
Eget arbeid m/motorsag/ryddesag	Kr/t 450,-
Fører + traktor og redskap	Kr/t 700,-
Fører + gravemaskin under 8 tonn	Kr/t 800,-
Fører + gravemaskin over 8 tonn	Kr/t 900,-

Med eget arbeid menes foretakets innehaver med ektefeller/samboer.

Utgifter til arbeid utført av andre, (f.eks. ungdom under 18 år) må dokumenteres.

4. Søknad og behandling

Søknadsfristen for SMIL midler er 1. april hvert år, med mindre noe annet er annonsert. Søknader som kommer inn etter fristen behandles fortløpende dersom kommunen har midler igjen.

Søknaden skal sendes elektronisk via Altinn.

Søknad og dokumentasjon

Søknader vurderes opp mot gjeldende forskrift, lokale prioriteringer og kommunens ressursituasjon. Søker skal legge ved en plan som beskriver tiltaket og målsetningen med det.

Krav til innhold i søknaden

Søknaden skal som minimum inneholde:

- **Beskrivelse av tiltaket**, inkludert:
 - Hva som skal gjøres
 - Beskrivelse av området og dagens tilstand
 - Kart som viser hvor tiltaket skal gjennomføres
 - Omfang og formål
 - Hvordan tiltaket skal gjennomføres (arbeidsmetoder, materialer m.m.)
 - Hvem som skal utføre tiltaket
 - Begrunnelse for hvordan tiltaket fremmer natur- og kulturminneverdier eller reduserer forurensning
- **Fremdriftsplan** med planlagt oppstart og sluttdato
- **Kostnadsoverslag**, inkludert tilbud fra entreprenør der dette er relevant. Overslaget skal vise hvordan kostnadene fordeles. Dersom egeninnsats inngår, skal antall timer oppgis.
- **Finansieringsplan**, inkludert opplysninger om andre tilskuddssøknader til samme tiltak.

Krav til dokumentasjon for driftsmessige forhold

Følgende dokumentasjon må kunne legges fram ved forespørsel, og det er ønskelig at den vedlegges søknaden:

- Gjødslingsplan
- Plantevernjournal

Eiendomsforhold og fullmakter

- Dersom søker ikke er eier, skal skriftlig samtykke fra eier legges ved.
- Ved fellestiltak skal én deltaker stå som ansvarlig søker og sende inn søknaden på vegne av alle, basert på skriftlig fullmakt.

Tiltak må ikke være påbegynt

Søknaden må være godkjent av kommunen før tiltaket påbegynnes. Det gis normalt ikke tilskudd til prosjekt som allerede er startet eller fullført.

Frister og utbetaling

Frist for gjennomføring av prosjekt eller tiltak er 3 år fra datoen tilskuddet ble innvilget, med mindre kommunen fastsetter en kortere frist.

I særskilte tilfeller kan fristen forlenges med inntil 2 år etter søknad.

Maksimal prosjektperiode er dermed 5 år.

Utbetaling

Når tiltaket er gjennomført, skal sluttrapport leveres via Altinn med anmodning om utbetaling.

Sluttrapporten skal inneholde:

- Beskrivelse av tiltaket og hvordan det er gjennomført
- Regnskap med detaljerte kvitteringer og materialliste
- Opplysninger om eventuell medfinansiering
- Timelister for egeninnsats
- Fotodokumentasjon underveis og ved avslutning (ønskelig)

Det kan utbetales forskudd, men minst 25 % av tilskuddet holdes tilbake til tiltaket er godkjent. Kommunen vil normalt gjennomføre synfaring før endelig utbetaling.

Relaterte dokumenter

- Forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket av 4. februar 2004 nr. 448
- Rundskriv nr. 18/2021 og Rundskriv nr. 29/2021 Kommentarer til forskrift om spesielle miljøtiltak i jordbruket
- Naturtypekartlegging, biologisk mangfold www.naturbase.no
- Artsdatabanken www.artsdatabanken.no
- Vannforekomster og vannforvaltning www.vann-nett.no
- Nasjonal kulturminnedatabase www.askeladden.no
- Forskrift om tilskudd til drenering av jordbruksjord av 25.06.2013

Lokale retningslinjer er utarbeidet av Hustadvika kommunes administrasjon i samarbeid med lokale organisasjoner og småbrukerlag.